

DREPTUL UMANITAR AL MEDIULUI

Amelia DIACONESCU

Spiru Haret University, Romania

Faculty of Juridical, Economic and Administrative Sciences, Craiova

Abstract

From many points of view, the era we live in today is a historical transition one, strongly marked by the crisis of the human kind's traditional values and the imperatives of a future we can still not figure out precisely. One of the most stringent issues which proves the aforementioned statement is the one of the defiance the man shows to himself through the risks he poses to the natural environment where he is free but also obliged to live. Closer or farther from us, there are phenomena occurring that are seriously harming the man-nature relationship. We have acknowledged some of them so far: desertification, air pollution, water or earth pollution, atmospheric pollution, the disappearance of forests and animal species; the destruction of the genetic patrimony; the disappearance of the ozone layer and the greenhouse effect. Some others we have not acknowledged yet, but they are creeping up. All these phenomena can only prove the necessity to urgently take measures to protect the environment both locally and regionally or globally.

Keywords: *international humanitarian law, armed conflict, fundamental guarantees, civil population, victims' protection.*

Introducere

Problemele ecologice reprezintă o problemă de mare anvergură a contemporaneității. Încă din vremurile străvechii oamenii și-au pus problema protejării mediului, iar activitățile militare au constituit încă din antichitate o amenințare a mediului natural. Spirala înarmărilor a condus în secolul nostru la crearea armii chimice și bacteriologice ale cărei efecte se îndreaptă nu numai direct împotriva ființelor umane, ci și indirect la distrugerea mediului. Marile depozite de substanțe ucigătoare acumulate în scopuri militare (sau non-militare) de unele state constituie un risc major pentru existența faunei și florei, pentru calitatea aerului și a apei, pentru viață în general. Riscurile și amenințările militare la adresa mediului

reprezintă o problemă ce ține de mijloacele și metodele de război pentru că unele arme aduc atingeri condițiilor de mediu atunci când sunt folosite într-un anume fel. În această categorie putem introduce arma chimică (defoliantele, spre exemplu) și bombardamentele realizate în metode denumite tip „covor”. Fiind o problemă a mijloacelor și metodelor de război, literatura juridică de specialitate introduce în clasificarea acestora un nou criteriu și anume acela ecologic¹.

Conștientizarea degradării rapide a biosferei și curentul de opinie internațională ce i-a urmat în special la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 au reclamat o protecție a mediului și au influențat toate domeniile vieții internaționale². Astfel, în domeniul juridic, atât la nivel național cât și la nivel internațional s-a impus cu necesitate constituirea unei noi ramuri de drept și anume dreptul mediului înconjurător. Așa se face că, pe plan național, în toate constituțiile adoptate după 1972 a fost înscris fie efectiv acest drept fie, cel puțin, obligația statului de a proteja mediul³. În dreptul internațional public s-a constituit, în aceeași perioadă, un drept internațional al mediului din ale cărui principii generale vom invoca, în continuare, pe cele două care sunt în legătură cu activitățile militare și, în special, cu desfășurarea conflictelor armate⁴. Primul se referă la datoria fiecărui stat de a nu cauza pagube mediului dincolo de competența sa teritorială și ieșind din domeniul cutumiar unde-și are originea, a fost consacrat într-un mare număr de convenții internaționale dar și în nenumăratele decizii judiciare și arbitrale ori în diverse documente internaționale neconvenționale. Aplicarea acestui principiu se face chiar și în caz de conflict armat, beligeranții nefiind exonați de obligația respectivă deoarece e unanim admis că există o răspundere și o responsabilitate internațională pentru daunele transfrontiere cauzate mediului natural. Al doilea principiu al dreptului internațional al mediului cu aplicație în domeniul militar are o aplicare mult mai largă și se referă la obligația statelor de a respecta mediul în general. Aplicarea acestui principiu nu mai are legătură cu teritoriile anumitor state ci se referă la spațiile considerate ca formând patrimoniul comun al umanității: marea liberă, fundul mărilor și oceanelor, Antarctica, spațiul aerian de deasupra mării libere, cosmosul. El figurează în nenumăratele instrumente internaționale convenționale și neconvenționale între care un loc important îl ocupă Carta Mondială a Naturii

---

¹ Mohamed Arrasen, *Conduite des hostilities. Droit des conflits armes et désarmement*, Bruylant, Bruxelles, 1986, p. 279.

² Alexandre Kiss, *Les Protocoles additionnels aux Conventions de Geneve de 1977 et la protection de biens de l'environnement*, în *Etudes et essais sur le droit international humanitaire et les principes de la Croix-Rouge*, en l'honneur de Jean Pictet, CICR et Martinus Nijhoff, Geneve et la Haye, 1984, p. 181.

³ Constituția României din 1991 revizuită în 2003 a consacrat această ultimă variantă prevăzând în art. 134 că „statul trebuie să asigure ... refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic”.

⁴ Philippe Antoine, *Droit international humanitaire de l'environnement en cas de conflit armé*, în *Revue internationale de la Croix-Rouge* nr. 798 din 1992, p. 537-540.

din 28 octombrie 1982 care prevede în art. 5 că „natura va fi apărată de degradările cauzate de război sau de alte acte de ostilitate” și subliniază în art. 20 că „activitățile militare care pot aduce prejudicii naturii vor fi evitate”.

Ca parte integrantă a dreptului internațional public, dreptul internațional al mediului înconjurător se intersectează în reglementările sale ca alte ramuri ale acestuia. Astfel, problematica protecției mediului a fost abordată și în cadrul dreptului internațional al drepturilor omului. Într-adevăr, dreptul la viață din prima generație de drepturi ale omului s-a transformat în cea de-a treia generație în dreptul la mediu care este cel mai dezvoltat din drepturile zise „de solidaritate”. De asemenea, dreptul dezarmării vizează în preocupările sale de reglementare probleme ale protecției mediului natural. Cel mai elocvent exemplu din acest domeniu este Convenția Națiunilor Unite asupra interzicerii utilizării tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile⁵; încă în primul său articol convenția prevede că fiecare stat se angajează să nu utilizeze în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile tehnicile de modificare a mediului având efecte întinse, durabile sau grave ca și mijloacele de a cauza distrugeri, pagube sau prejudicii oricărui alt stat. Este neîndoielnic că și alte convenții ale dreptului dezarmării influențează, într-o măsură mai mare sau mai mică dreptul mediului.

Interdependențe mari există și între dreptul conflictelor armate și dreptul internațional al mediului. Și este normal să fie așa atâta timp cât nu putem contesta faptul că războaiele sunt surse sigure și majore de pagube ecologice. Pe de altă parte nu se poate contesta faptul că degradarea mediului poate fi sursă de tensiuni între state iar în caz de nesoluționare prin metode pașnice, dezastrele ecologice devin *Casus belli*; odată declanșat războiul pe motive ecologice se pot produce mediului noi distrugeri și în acest fel spirala degradării ambientului nu mai poate fi oprită. Bineînțeles că nu totdeauna dezastrele ecologice ca atare sunt cauzele vizibile ale unor conflicte armate; dar ele provoacă eroziune și deșertificare, secetă și foame din cauza cărora mase întregi de „refugiați ecologici” își părăsesc locurile de baștină și pleacă peste frontierele naționale în căutarea hranei⁶. Deși e dificil de stabilit o legătură clară în acest lanț de fenomene, este indubitabil că există o corelație cauzală între dezastrele ecologice și conflictele armate. Acestea sunt și motivele pentru care se impune o analiză mai profundă a principiilor și normelor dreptului conflictelor armate care asigură protecția mediului natural.

Sub impactul utilizării defoliantelor în războiul din Vietnam, tendința necesității protecției mediului de acțiunea distructivă a omului a fost percepută și de către dreptul conflictelor armate. Această direcție de dezvoltare a dreptului

---

⁵ Adoptată la 10 decembrie 1976 și intrată în vigoare la 5 octombrie 1978, convenția avea la 30 iulie 1990 un număr de 74 de state părți între care și România (din 1983).

⁶ Așa este cazul, spre exemplu, al situațiilor conflictuale din Etiopia, Sudan, Somalia, Haiti, Salvador, Guatemala care au antrenat adevărate valuri de milioane de refugiați ecologici.

conflictelor armate a fost percepută însă și din interiorul acestuia atunci când specialiștii și-au pus problema criteriilor de distincție între obiectivele militare și bunurile civile; așa s-a ajuns și la un criteriu ecologic, în conformitate cu care mediul natural nu poate fi considerat ca obiectiv militar iar bunurile indispensabile supraviețuirii populației civile nu pot fi atacate.

În procesul dezvoltării dreptului internațional umanitar s-a ajuns la o protecție expresă a mediului prin adoptarea Protocoalelor adiționale din 1977 la Convențiile de la Geneva privind tratamentul victimelor războiului. Reafirmând principiul că beligeranții sunt obligați să utilizeze numai mijloacele și metodele de război legitime, Protocolul adițional 1 a consacrat principiul criteriului ecologic al dreptului conflictelor armate destinat să ilegalizeze mijloacele și metodele de război ecologic⁷. Acest principiu este formulat în articolul 35 alineatul 3 din Protocol în modul următor: „Este interzis să se utilizeze metode și mijloace de război care sunt concepute să cauzeze sau de la care se poate aștepta să cauzeze daune întinse, durabile și grave mediului natural”.

Valoarea de principiu a acestei dispoziții convenționale este dată de faptul că ea este inclusă în Regulile fundamentale ale Titlului 3 (Metode și mijloace de război, statutul de combatant și prizonier de război) al Protocolului adițional 1 și are deci o aplicare generală la toate situațiile vizate în acest instrument juridic. Acest sens principal este întărit și de faptul că ea recurge din alin. 1 al art. 35 care prevede că în orice conflict armat dreptul părților la conflict de a alege mijloacele și metodele de război nu este nelimitat.

Analiza textului impune clarificarea înțelesului termenilor utilizați. Doctrina apreciază că regula referitoare la „daune întinse, durabile și grave” protejează regiuni nelocuite și nu zonele populate⁸. Pentru unii specialiști, o daună este „întinsă” când se referă la o suprafață mare dintr-o regiune pustie sau la una dens populată care are o vegetație bogată; termenul „durabil” se referă la persistența în timp a daunelor care poate fi de la 10-20 ani; calificativul „grav” desemnează daunele care pun în pericol supraviețuirea populației⁹. Alții consideră că adjectivul „întins” ar acoperi efectele care se întind pe o suprafață de mai multe sute de kilometri pătrați pe care s-ar produce daune pădurilor și culturilor; ei cred că daune „durabile” provoacă utilizarea masivă și oarbă a bombardamentelor tip covor sau a agenților chimici fitotehnici, ca în Vietnam; iar daunele mediului sunt „grave” dacă s-ar recurge la arme de distrugere în masă și la tehnici de modificare

---

⁷ Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, *Drept internațional umanitar*, Ed. Șansa, București, 1992, p. 120.

⁸ I. Dragoman, *Drept internațional umanitar*, Editura Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1999, p. 163.

⁹ Geza Herczegh, *La protection de l'environnement naturel et le droit humanitaire*, în *Etudes et essais sur le droit international humanitaire et les principes de la Croix-Rouge*, en l'honneur de Jean Pictet, CICR et Martinus Nijhof. Geneve et la Haye, 1984, p. 732.

a mediului în scopuri militare¹⁰. Expresiile „care sunt concepute să” și „de la care poate aștepta să” au fost introduse în text dintr-un plus de prudență al inițiatorilor Protocolului; dacă prima este mai precisă, a doua introduce în text imprecizie și subiectivitate în aprecierea armelor cu efecte ecologice. De subliniat că, deși curios, sub incidența acestui principiu nu intră armele nucleare.

Există o unanimitate de păreri în literatura de specialitate că dreptul conflictelor armate pozitiv nu conține norme care să interzică în mod expres utilizarea armelor nucleare, ci numai unele interdicții parțiale: de a efectua experimente nucleare în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă; de a le experimenta, utiliza, fabrica, produce sau achiziționa, primi, depozita, instala, monta sau posedă într-o anumită zonă; de a le plasa pe fundul mărilor și oceanelor precum și în subsolul lor; de a plasa pe orbită în jurul pământului și pe alte corpuri cerești vreun obiect purtător de arme nucleare .¹¹. Și aceasta în ciuda faptului că toate calculele indică faptul că arma nucleară are efectele cele mai distructive asupra mediului. În afara proclamării acestui principiu al criteriului ecologic al dreptului conflictelor armate. Protocolul 1 asigură o protecție directă a mediului natural prin art. 55:

„Articolul 55. Protecția mediului natural

1. Războiul va fi condus veghind la protejarea mediului natural contra daunelor întinse, durabile și grave. Această protecție include interdicția de a utiliza metode sau mijloace de război concepute pentru a cauza sau de la care se poate aștepta să cauzeze asemenea daune mediului natural compromițând, datorită acestui fapt, sănătatea sau supraviețuirea populației.

2. Atacurile contra mediului natural cu titlu de represalii sunt interzise”.

Se poate observa de la prima vedere că datorită faptului că are o sferă de aplicare mai restrânsă, acest articol beneficiază de o formulare mai precisă. În titlul IV al Protocolului consacrat protecției populației civile, el nu figurează printre regulile fundamentale ci în capitolul al III-lea relativ la bunurile cu caracter civil pentru care regula generală este aceea că ele nu vor fi atacate și nici nu vor face obiectul represaliilor. Am putea spune deci că, alături de bunurile culturale și locurile de cult, de bunurile indispensabile supraviețuirii populației civile, de lucrările și instalațiile conținând forțe periculoase, mediul ambiant este considerat ca fiind un bun cu caracter civil ce trebuie să fie protejat în mod special; că între mediul ambiant și categoriile de bunuri enumerate există legături este evidențiat de faptul că, spre exemplu, în cazul poluării intenționate a unei ape sau al distrugerii unei centrale nucleare pot fi invocate la fel de bine atât articolul care protejează mediul cât și articolul care protejează bunurile necesare supraviețuirii

¹⁰Arrasen Mahomed, *Conduite des Hostilites – droit des conflicts armées et desarmement*, Bruylant, Bruxelles, 1986, p. 294-295.

¹¹ Ionel Cloșcă, *Dreptul internațional și interzicerea armelor de nimicire în masă*, Ed. Militară, București, 1988, p. 88.

populației civile (pentru apa poluată) sau instalațiile conținând forțe periculoase (pentru centrala nucleară). Incluziunea protecției directe a mediului în partea din Protocol destinată populației civile semnifică faptul că el nu este protejat pentru el însuși ci funcție de existența umană în mediul natural; beligeranții vor asigura, deci, salvarea mediului natural doar în măsura în care includem în el și sfera socială¹².

Diferite instrumente internaționale de drept al conflictelor armate asigură, în afara protecției directe, și o protecție indirectă a mediului înconjurător; denumită „indirectă” această protecție fiindcă nu se referă în mod special la prezervarea naturii de efectele ostilităților militare¹³. Astfel, chiar Protocolul adițional 1 conține o serie de dispoziții a căror respectare nu face decât să asigure, indirect, și protecția mediului. Așa sunt, de exemplu: art. 51 alin. 4 și 5 care interzic atacurile fără discriminare; art. 52 alin. 1 și 2 care limitează strict atacurile la obiectivele militare; art. 54 alin. 2 referitor la protecția bunurilor indispensabile populației civile cum sunt rezervele alimentare, zonele agricole care le produc, recoltele, șeptelul, instalațiile și rezervele de apă potabilă, lucrările de irigații; art. 56 care dispune neatacarea lucrărilor și instalațiilor conținând forțe periculoase ca barajele, digurile și centralele atomo-electrice; art. 57 obligând beligeranții să ia anumite precauții cu ocazia pregătirii și desfășurării acțiunilor militare.

Protocolul adițional II aplicabil în conflictele armate fără caracter internațional asigură și el o protecție indirectă a mediului în art. 14 referitor la bunurile indispensabile supraviețuirii populației civile și 15 care protejează lucrările și instalațiile conținând forțe periculoase. De asemenea, mediul înconjurător este apărat indirect de efectele războiului prin intermediul Convenției din 10 octombrie 1980 asupra interzicerii sau limitării folosirii anumitor arme clasice. Paragraful 4 din preambulul Convenției reamintește că „este interzisă utilizarea de metode și mijloace de război pentru a cauza, sau de la care se poate aștepta să cauzeze, daune întinse, durabile și grave mediului natural”. Convenția din 1980 are 5 Protocoale; primul, referitor la schije ne-localizabile și cel de-al V-lea privind resturile explozive de război nu prezintă mare interes în ceea ce privește efectele anti-ecologice ale armelor convenționale. În special Protocolul II asupra minelor ca și Protocolul III referitor la armele incendiare ale Convenției din 1980 permit limitarea efectelor distructive ale unor arme care, în războiul din Vietnam (și nu numai) s-au dovedit deosebit de dăunătoare mediului natural. În sfârșit, putem considera, având în vedere unitatea mediului (care conține și sfera socială), că și interzicerea armelor bacteriologice (biologice) și chimice – interzise expres pentru

---

¹² I. Dragoman, *Dreptul internațional aplicabil în operațiunile de menținere a păcii*, Ed. AISM, București, 1996, p. 164.

¹³ Nicolae Uscoi, *Dreptul internațional umanitar și protecția mediului în timp de conflict armat*, în RRDU nr. 191/1998, p. 12.

efectele lor asupra ființelor umane - constituie o formă de protecție indirectă a mediului natural.

Eficiența protecției mediului prin dreptul umanitar

Războiul a fost și rămâne o sursă de riscuri și amenințări la adresa mediului. Acest fapt a introdus în ecologie un nou termen: mediul manipulat militar care reprezintă mediul înconjurător a cărui compoziție, structură sau dinamică este perturbată prin utilizarea mijloacelor și metodelor de război (inclusiv tehnici de modificare a mediului).

Dreptul internațional umanitar încearcă să limiteze această deteriorare a mediului prin interzicerea și limitarea utilizării anumitor mijloace și metode de război. Însă protecția mediului de efectele conflictelor armate prin instrumentele juridice internaționale este abia la început și, de aceea, este lacunară, imperfectă și ineficace. Numai așa se explică faptul că în războiul dintre Iran și Irak sau în războiul din Golf (ca să ne oprim doar la aceste două exemple) daunele provocate mediului înconjurător de către beligeranți au fost, contrar principiilor și normelor dreptului conflictelor armate, grave, întinse și durabile¹⁴.

Remedierea acestei situații nu se poate realiza decât prin reafirmarea și dezvoltarea instituțiilor protectoare ale dreptului internațional aplicabile în conflictele armate, mergându-se până la adoptarea unei convenții de reprimare a crimei de ecocid. La Conferința Națiunilor Unite asupra Mediului și Dezvoltării de la Rio de Janeiro din 1992 s-a căzut de acord că războiul constituie o sursă principală de daune contra mediului care trebuie să facă obiectul unei mai mari responsabilități și a unui control riguros. Rămâne de văzut dacă în viitor va exista voința politică necesară să se treacă de la deziderat la fapte. Și pentru a se salva, umanitatea trebuie să facă dovada că dispune de această voință.

Comparând realitatea terenurilor de antrenamente militare și de încercare a armelor ori urmările conflictelor armate cu dreptul internațional ecologic nu putem să nu constatăm ineficiența acestuia din urmă. Atât în timp de pace cât și în timp de război, activitățile militare par a fi mai importante decât nevoia de protejare a mediului; din acest motiv, riscurile și amenințările militare reprezintă un pericol serios pentru securitatea ecologică a planetei în pofida încercărilor dreptului de a le înlătura. Dispozițiile juridice cele mai clare, acelea din art. 35 și 55 din Protocolul adițional 1 din 1977 nu au fost, din păcate, încă acceptate de câteva state importante din punct de vedere militar și care dau „tonul” în utilitatea mijloacelor și metodelor de război. Alte dispoziții importante, cum ar fi paragrafele 5 și 20 din Carta Mondială a Naturii nu sunt decât recomandări solemne ale Adunării Generale a O.N.U. Lipsa unor norme amănunțite de protecție a mediului în dreptul internațional umanitar nu poate fi pe deplin suplinită de clauza Martens

---

¹⁴ Adam Roberts, *La destruction de l'environnement pendant la guerre du Golf de 1991*, în *Revue Internationale de la Croix-Rouge* nr. 798 din 1992, p. 559-577.

deoarece statele beligerante vor pune întotdeauna accentul pe necesitățile militare și nu pe cele ecologice. De asemenea, nici în dreptul internațional ecologic și nici în dreptul conflictelor armate încă n-a fost reglementată cu adevărat problema reparării pagubelor cauzate mediului prin activitățile militare, a responsabilității civile și penale pentru comiterea de fapte ilicite în acest domeniu. Fără a epuiza lista imperfecțiunilor dreptului internațional ecologic ne putem întreba: ce se poate face în această situație? Literatura de specialitate n-a întârziat cu răspunsul, înaintând o serie întreagă de propuneri în cadrul reuniunilor de experți și conferințelor organizațiilor internaționale guvernamentale și neguvernamentale.

În strategia întăririi eficacității protecției juridice a mediului de riscurile și amenințările militare pe primul loc se află reafirmarea puternică a dispozițiilor juridice existente, fie că sunt cutumiare sau convenționale, fie că aparțin dreptului internațional general sau al războiului¹⁵. Specialiștii au exprimat părerea că dacă normele existente ar fi cunoscute, aplicate și respectate, ele ar putea asigura o protecție eficace a mediului. În acest sens, este neapărată nevoie ca în sistemul învățământului militar și al instruirii generale a tuturor militarilor să se însușească și să se exerseze regulile dreptului ecologic. Recunoscând importanța dreptului pozitiv, nu putem însă să nu evidențiem și necesitatea de a-i clarifica anumite aspecte în scopul de a-l adapta la realitățile conflictelor moderne. În același timp, un efect important l-ar putea avea încurajarea adeziunii tuturor statelor la convențiile internaționale ce conțin dispoziții exprese de protecție a mediului în timp de război. Urmări benefice ar putea avea și adeziunea largă a statelor la convențiile internaționale ecologice a căror aplicare în situații militare nu este clară. Este vorba de Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din 1982, de Convenția pentru prevenirea poluării de către nave din 1973, de Convenția din 1954 asupra poluării ș.a.; examinarea procedurilor de aderare, amendare și interpretare ale acestor convenții ar putea fi ocazia de clarificare sau lărgire a aplicabilității lor și în situații de criză și de război. Oricum, specialiștii consideră că deși dispozițiile respective sunt destinate a priori situațiilor din timp de pace, se poate considera că ele beneficiază de o prezumție de aplicabilitate și în caz de conflict armat¹⁶.

Pe termen lung se pune și problema dezvoltării dreptului internațional ecologic aplicabil în timp de conflict armat. Au fost făcute mai multe propuneri în acest sens. Între ele, se detașează aceea care demonstrează că ar fi utilă o convenție expres destinată protecției mediului de riscurile și amenințările războiului. Un astfel de instrument juridic ar trebui să fie conceput în așa fel încât să fie rapid acceptat de un număr cât mai mare de state importante din punct de vedere militar

¹⁵ Paul C. Szasz, *Application du droit international a la guerre du Golf*, în *Desarmement*, volume XV, numero 2, 1992, Nations Unies, p. 164.

¹⁶ I. Dragoman, *Dreptul internațional aplicabil în operațiunile de menținere a păcii*, Ed. AISM, București, 1996, p. 167.

și să evite pe cât posibil controversesele politice (de natura celor puse de Protocolul adițional 1 din 1977). Experții în domeniu¹⁷ opinează că un tratat eficace în acest domeniu ar trebui să conțină: cel puțin dispozițiile generale prevăzute în art. 35 și 55 din Protocolul adițional 1 din 1977 și paragrafele 5 și 20 din Carta Mondială a naturii; câteva dispoziții cu caracter umanitar ce asigură o protecție indirectă a mediului, cum ar fi art.56 din Protocolul adițional 1 din 1977; dispoziții privind resturile materiale de război (ca cele din Rezoluția din 1982 a Adunării Generale ONU); extinderea și la situațiile militare a dispozițiilor unor instrumente juridice ecologice aplicabile în timp de pace; integrarea în mecanismele de planificare militară a anumitor dispoziții ecologice cum ar fi evaluarea impactului noilor sisteme de arme asupra mediului, delimitarea de zone (rezervații naturale) special protejate sau crearea unui organism special de protecție ecologică (similar Crucii Roșii în probleme umanitare sau UNESCO pentru bunuri culturale); responsabilitatea financiară a beligeranților, cel puțin față de statele neutre, pentru pagubele cauzate acestora sau patrimoniului universal al omenirii (marea liberă, Antarctica, spațiul cosmic); responsabilitatea penală a indivizilor pentru distrugerea arbitrară a mediului sub acoperirea operațiilor militare; în acest din urmă scop ar putea fi utilă (dar nu indispensabilă) crearea unei curți penale internaționale. În cuprinderea menționată mai sus, convenția internațională de protecție a mediului de riscurile și amenințările războiului n-ar fi chiar ușor de negociat dar a venit momentul când statele sunt obligate să se preocupe mai mult de mediu decât să-și angajeze forțele militare în nenumăratele conflicte ce sfâșie lumea.

Atenția de care se bucură dreptul internațional ecologic aplicabil în timp de conflict armat a făcut să fie avansate și alte propuneri. Dintre ele amintim pe aceea de actualizare a definițiilor din Convenția asupra tehnicilor de modificare a mediului în scopuri ostile din 1977, pe aceea privind adoptarea unor noi protocoale la Convenția din 1980 privind armele clasice sau pe aceea referitoare la adoptarea unei convenții internaționale a crimei de ecocid. Am putea adăuga preocuparea Comisiei de drept internațional pentru clarificarea responsabilității statelor și indivizilor în caz de pagube deliberate și grave provocate mediului prin activități militare în timp de pace și de război¹⁸. Lista propunerilor de creștere a eficienței protecției mediului de riscurile și amenințările militare prin intermediul dreptului conflictelor armate ar putea continua. Este momentul ca preocupările ecologice să se adauge într-o manieră mai explicită și mai concretă eforturilor generale de limitare a violenței militare astfel încât pacea verde (green peace) să fie instaurată pe Terra cât mai curând posibil.

---

¹⁷ Paul C. Szasz, *op. cit.*, p. 165-167.

¹⁸ *Ibidem*, p. 158-163.

Concluzii

Războiul este un fenomen social foarte vechi ce a lăsat profunde urmări de-a lungul timpului în rândurile omenirii. Pentru a se putea combate aceste consecințe negative, Dreptul Internațional Umanitar intervine cu rolul de a crea o societate mai solidară, cu respectarea drepturilor tuturor oamenilor, inclusiv a celor care nu i-au parte direct la ostilități. Astfel, Dreptul Internațional Umanitar și-a extins reglementările legale prin adoptarea Protocolului I adițional din anul 1977. Analiza definițiilor date de Protocol ne permite să concluzionăm că acesta extinde regimul de protecție prevăzut în primele două convenții de la Geneva din 1949 (care se refereau numai la combatanți) și la răniții, bolnavii și naufragiații civili. O altă concluzie se referă la condițiile ce trebuie îndeplinite pentru acordarea protecției și anume ca persoanele respective să se găsească într-o situație ce necesită îngrijiri imediate și, în al doilea rând, să se abțină de la orice act de ostilitate.

În concluzie, Dreptul Internațional Umanitar își întinde domeniul, intervenind nu doar pentru reducerea și limitarea exceselor războiului, ci și pentru protejarea unor noi categorii de persoane amenințate, refugiate, migratoare.

Bibliografie:

- [1] Convenția de la Geneva pentru îmbunătățirea sortii răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, 12 august 1949.
- [2] Convenția de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949.
- [3] Dr. Ionel Cloșca, Dr. Ion Suceavă, *Tratat de Drept Internațional Umanitar*, București, 2000.
- [4] Dr. Ionel Cloșcă, *Dreptul Umanitar și Noua Internațională*, Ed. Militară, București, 1978.
- [5] Dr. Ionel Cloșcă – Dr. Ion Suceavă, *Drept Internațional Umanitar*, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1992.
- [6] Dr. Ionel Cloșcă – Dr. Ion Suceavă, *Tratat de drepturile omului*, Ed. Europa Nova, București, 1995.
- [7] Dr. Ion Dragoman, *Drept internațional aplicabil în conflictele armate*, Ed. AISM, București, 1993.
- [8] Dr. Ion Dragoman, *Dreptul internațional aplicabil în operațiunile de menținere a păcii*, Ed. AISM, București, 1996.
- [9] Dr. Ion Dragoman, *Drept Internațional Umanitar*, Ed. Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1999.
- [10] Dr. Ion Dragoman, *Contribuții la studiul războiului în perioada interbelică*, Ed. AISM, București, 2000.
- [11] George Meitani, *Curs de drept internațional public*, Ed. Al.T. Doicescu, București, 1931.

- [12] Protocol adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocolul I), 8 iulie 1977.
- [13] Adam Roberts, *La destruction de l'environnement pendant la guerre du Golf de 1991*.
- [14] Alexandre Kiss, *Les Protocoles additionnels aux Conventions de Geneve de 1977 et la protection de biens de l'environnement*.
- [15] Annexe documentaire présentée par l'IIDH, San Remo, 1972.
- [16] Arrasen Mahomed, *Conduite des Hostilites – droit des conflicts armées et desarmement*, Bruylant, Bruxelles, 1986.
- [17] Revista română de drept umanitar – Anul II, 1994, nr. 3(5).
- [18] Revista română de drept umanitar – Anul III, 1995, nr. 7-8.
- [19] Revista română de drept umanitar – Anul IV, 1996, nr. 4(14).
- [20] Revista română de drept umanitar – Anul V, 1994, nr. 1(15).
- [21] Revista română de drept umanitar – Anul VII, 1999, nr. 2(26).
- [22] Revista română de drept umanitar – Anul VII, 1994, nr. 3(27).
- [23] Revista română de drept umanitar – Anul VII, 1999, nr. 4(28).
- [24] Revista română de drept umanitar – Anul VII, 1999, nr. 5-6(29-30).